

COLÓN I LA CIVILITZACIÓ OCCIDENTAL

Howard Zinn
1992
www.boltxe.net

George Orwell, que era un home molt savi, escriví: “El qui controla el passat controla el futur. I qui controla el present controla el passat”. En altres paraules, els qui dominen la nostra societat tenen facultat d’escriure la nostra història. I si poden fer-ho, poden decidir el nostre futur. És per això que és important explicar la història de Colón.

Permetin-me fer una confessió. Jo sabia molt poc sobre Colón fins fa aproximadament 12 anys, quan vaig començar a escriure el meu llibre “La otra Historia de los Estados Unidos” (títol que se li ha donat a Espanya). Tenia un doctorat en història de la Universitat de Columbia, és a dir, tenia la formació apropiada per a un historiador. I tot el què sabia sobre Colón era poc més del què havia après en l’escola primària.

Però quan vaig començar a escriure “La otra Historia de los EEUU”, vaig decidir que m’havia d’instruir sobre Colón. Ja havia arribat a la conclusió de que no volia escriure una altre revisió de la història americana, sabia que el meu punt de vista hauria de ser diferent. Escriuria sobre els Estats Units des del punt de vista d’aquesta gent llargament oblidada en els llibres d’Història: Els indígenes americans, els esclaus negres, les dones, els treballadors, nadius o immigrants.

Volia explicar la història del progrés industrial de la nació no des del punt de vista de Rockefeller, Carnegie i Vanderbilt, sinó de la gent que treballà en les seves mines, en els seus camps de petroli, els que perderen els seus membres o les seves vides construint el ferrocarril. Volia escriure la història de les guerres, no des del punt de vista dels generals i presidents, no des del punt de vista d’aquells herois militars les estàtues dels quals es poden veure al llarg d’aquest país, sinó a través dels ulls dels soldats, o a través dels ulls de “l’enemic”. Sí, per què no veure la guerra de Mèxic, aquell gran triomf militar dels Estats Units, des del punt de vista dels mexicans?

Per tant, com hauria d’explicar la història de Colón? Conclusió. Havia de veure’l a través dels ulls de la gent que estava aquí quan ell va arribar, la gent que ell anomenà “indis” perquè pensà que estava a Àsia.

Bé, aquests no deixaren memòries, ni històries. La seva cultura era una cultura oral, no escrita. A més, unes dècades després de l’arribada de Colón havien estat eliminats. Així que em vaig veure obligat a recórrer a la següent millor opció. Els espanyols que varen estar en escena en aquella època. Primer el mateix Colón. Ell havia portat un diari.

El seu diari fou revelador. Va descriure a la gent que li donà la benvinguda quan arribà a les Bahames. Eren indis Arawak, algunes vegades anomenats Taínos, i explicà com es tiraren a l’aigua per donar-li la benvinguda a ell i als seus homes, que haurien de semblar i sonar com a gent d’un altre món, portant-los regals de varies classes. Els descriví com afables, amables i digué: “No porten armes ni les coneixen, perquè els vaig mostrar una espasa, l’agafaren pel fil i es tallaren”.

A través del seu diari, durant els mesos següents, Colón parlà dels nadius americans amb el què semblava temerosa admiració: “Són la millor gent del món i sobretot la més

amable, no coneixen el mal, mai maten ni roben... estimen als seus veïns com a ells mateixos i tenen la forma més dolça de parlar del món... sempre rient”.

I en una carta que escriví a un dels seus patrocinadors espanyols, Colón digué: “Són molt simples i honestos, i extremadament liberals amb les seves possessions”. Al seu diari, Colón escriu: “Serien bons servents... Amb cinquanta homes podríem subjugar-los i que fessin el què volguéssim”.

Sí, així és com Colón veia als indis, no com a amfitrions hospitalaris, sinó com a “servents” per a fer “el què vulguem que facin”.

I què és el què volia Colón? Això no és difícil de determinar, en les dues primeres setmanes d’anotacions al diari, hi ha una paraula que es repeteix setanta-cinc vegades: OR.

Als arguments habituals sobre Colón, en el que es dóna èmfasi una i altra vegada és en el seu sentiment religiós, el seu desig de convertir als nadius a la Cristianitat, la seva reverència cap a la Bíblia. Sí, estava interessat per Déu. Però molt més per l’Or. Sols una lletra menys, el seu era un alfabet limitat. Sí, tan ell com els seus germans, els seus homes, erigiren creus al llarg de les illes de La Española, on passaven la majoria del temps. Però també erigiren forques, a l’any 1500 n’hi havia 340.

Creus i forques, aquesta mortal juxtaposició històrica

En la seva recerca d’or, Colón, veient que els indis portaven trossets d’or, va concloure que hi hauria grans quantitats d’aquest. Ordenà als nadius que trobessin una certa quantitat d’or, en un cert període de temps, i si no complien amb la seva quota, els tallaven els braços. La resta aprenia la lliçó i portava l’or.

Samuel Eliot Morison, un historiador de Harvard, que fou un admirat biògraf de Colón, va reconèixer aquest punt. Escriví: “Qui fos el que inventés aquest espantós sistema, com a únic mètode de produir or per a l’exportació, el responsable del mateix sols fou Colón [...] aquells que fugiren a les muntanyes foren caçats amb gossos, i dels que escaparen se’n ocuparen la gana i la malaltia, mentre milers de pobres criatures, en la seva desesperació prengueren verí de mandioca per acabar amb la seva misèria”.

Morison continua: “Així que la política i els actes de Colón, dels quals sols ell en fou responsable, començaren la despoblació del paradís terrenal que fou “La Española” al 1492. Dels nadius oriünds, estimats per etnòlegs moderns en 300.000, entre 1494 i 1496 un terç havia mort. Al 1508 el cens en mostrava sols 60.000 de vius [...] al 1548 Oviedo (Morison es refereix a Fernández de Oviedo, l’historiador espanyol oficial de la Conquesta) dubtava sobre si quedaven 500 indis”.

Però Colón no obtingué or suficient per a enviar-lo a casa i impressionar al Rei i la Reina, i als seus financers espanyols, així que decidí enviar a Espanya una altra classe de partida. Esclaus. Rodejaren prop de 1200 nadius, en seleccionaren a 500, i a aquests els enviaren, encadenats uns junt als altres, en el viatge a través de l’Atlàntic. Pel camí en moriren dos-cents, de fred i malalties.

En l’anotació de Setembre de 1498 del diari de Colón s’hi llegeix: “Des d’aquí un pot enviar, en el nom de la Santíssima Trinitat, tants esclaus com es poden vendre”.

El què els espanyols feren als indis s’explica en horrible detall per Bartolomé de las Casas, l’escriptura del qual dóna el compte més complet de l’encontre hispano-indi.

Las Casas era un sacerdot Dominic que arribà al Nou Món uns anys després de Colón, passà quaranta anys a “La Española” i illes del costat, i es convertí en el valedor principal a Espanya dels drets dels natius. Las Casas, al seu llibre “Bravíssima Relació de la Destrucció de les Índies”, escriu dels Arawaks: “[...] de tot l’infinit univers de la humanitat, aquesta gent és la més innocent, la més desprovista de maldat [...] i a aquest ramat d’ovelles... vingueren alguns espanyols que immediatament es comportaren com a bèsties furioses [...] La seva raó per matar i destruir... és que els cristians tenien un únic propòsit que era el d’adquirir or”.

Les crueltats es multiplicaren. Las Casas va veure a soldats apunyalar indis per esport, estrellar els caps de nadons contra roques. I quan els indis es resistien, els espanyols els caçaven, equipats per la matança amb cavalls, armadures, llances, piques, rifles, ballestes, i gossos ferotges.

Els indis que agafaven coses que pertanyien als espanyols -no estaven acostumats al concepte de propietat privada, i entregaven lliurement les seves possessions- eren decapitats o se’ls cremava a la pira. El testimoni de Las Casas fou corroborat per altres testimonis. Un grup de frares Dominics, es dirigiren a la monarquia espanyola, al 1519, esperant la seva intercessió, explicant atrocitats innumbrables; nens llançats als gossos perquè els devoressin, recent nascuts de presoneres llançades a la selva perquè morissin.

Els treballs forçats a les mines o al camp produïren moltes malalties i mort. Molts nens moriren, perquè les seves mares, exhaustes i famèliques, no tenien llet per a ells. Las Casas, a Cuba, estimà que en tres mesos moriren 7000 nens.

La major mortalitat fou causada per malalties, ja que els europeus portaren malalties per les que els natius no estaven immunitzats, febres tifoides, tifus, diftèria, verola.

Com en qualsevol conquesta militar, les dones reberen un tractament especialment brutal. Un noble italià anomenat Cuneo, documentà un recentencontre sexual. “L’Almirall” al que es refereix és Colón, qui, com a part del seu acord amb la monarquia espanyola, insistí en que el fessin almirall. Cuneo escriví: “[...] Vaig capturar una dona caribenya molt bonica, la qual l’almirall m’atorgà, i amb qui [...] vaig concebre el desig d’obtenir plaer. Volia posar el meu desig en execució però ella no va voler i m’esgarrapà amb les seves ungles d’una manera que vaig desitjar que mai hagués començat. Però veient això, vaig agafar una corda i la vaig castigar bé [...] finalment ens posarem d’acord”.

Hi ha altres proves que demostren el panorama de la violació estesa de dones natives. Samuel Elliot Morison: “A les Bahames, Cuba i La Española, trobaren boniques dones joves que estaven sempre despullades, a tots els llocs accessibles i suposadament complaents”.

Qui suposa això? Morison, i molts altres.

Morison va veure la conquesta, com molts altres escriptors com ell havien fet, com una de les grans aventures romàntiques de la història mundial. Semblava encantat amb el què li semblava que era una conquesta masculina. Va escriure: “Mai un home mortal esperarà recapturar l’emoció, la meravella, l’encant d’aquests dies d’Octubre al 1492, quan el nou món graciosament rendí la seva virginitat als conqueridors castellans”.

El llenguatge de Cueno (“Ens posarem d’acord”), i el de Morison (“rendir graciosament”) escrit quasi cinc-cents anys després, segurament suggereix com de

persistent, a través de la història moderna, ha estat la mitologia que racionalitza la brutalitat sexual, però veient-la com a “complaença”.

Així que vaig llegir el diari de Colón, vaig llegir a Las Casas. També vaig llegir el treball pioner pel nostre temps de Hans Konings, “Colón, La seva Empresa”, que pel temps en que escrivia la meua “Otra historia” era la única narració contemporània que vaig poder trobar que diferia del tractament estàndard. Quan va aparèixer el meu llibre, vaig començar a rebre cartes de tot el país sobre el mateix. Aquí teniem un llibre de 600 pàgines que començava amb Colón, [i totes les cartes] sobre un únic tema: Colón. Hagués pogut interpretar que ja que aquest era el principi del llibre, això és tot el que la gent havia llegit. Però no, semblava que la història de Colón era simplement la part del meu llibre que els lectors trobaren més alarmant. Perquè tots els americans, des de primària en endavant, aprenen la història de Colón, i l’aprenen de la mateixa manera: “Al mil quatre-cents noranta-dos, Colón travessà la mar Oceania [...]”.

Quants de vostès han sentit parlar de Tigard, Oregon? Bé, jo no, fins que fa set anys vaig començar a rebre, cada semestre, una pila de cartes, vint o trenta, d’estudiants d’un col·legi d’ensenyament secundari a Tigard, Oregon. Sembla que el seu professor els havia fet (coneixent els col·legis d’ensenyament secundari, jo diria “obligant-los a”) llegir la meua “Otra historia de los EEUU”. Havia fotocopiat varis capítols i els hi havia donat als estudiants. Després els havia fet escriure’m, fent-me comentaris i preguntes. Tot just la meitat d’ells em donà les gràcies per donar-los dades que abans mai havien considerat. Els altres estaven indignats o es preguntaven com vaig aconseguir tal informació, i com havia arribat a tant indignants conclusions.

Una estudiant de secundària, anomenada Bethany em va escriure: “De tots els articles seus que he llegit considero que -Colón, els indis i el progrés humà- és el més impactant”.

Un altre estudiant de disset anys, anomenat Brian, m’escriví: “un exemple de la confusió que sento després de llegir el seu article es refereix a l’arribada de Colón a Amèrica [...] D’acord amb vostè, sembla que va venir per dones, esclaus i or. Diu vostè que va aconseguir gran part d’aquesta informació del propi diari de Colón. Em pregunto si existeix tal diari, i si és així, per què no és part de la nostra història? Per què res del què vostè diu apareix al meu llibre d’història o en els llibres d’història als que la gent té accés diari?”

Vaig sospesar aquesta carta. Es podria interpretar com que el que la va escriure estava indignat perquè altres llibres d’història no li explicaren el què li vaig explicar jo. O, més probablement estava dient “no em crec ni una paraula del què vostè va escriure, s’ho ha inventat”.

No em sorprenen aquestes reaccions. Ens diuen quelcom sobre les reivindicacions de pluralisme i diversitat en la cultura Americana, de l’orgull de la nostra “societat lliure”, que generació rere generació ha après exactament els mateixos fets sobre Colón, i ha acabat els seus estudis amb les mateixes enlluernadores omissions.

Un professor de col·legi a Portland, Oregon, anomenat Bill Bigelow, ha emprès una creuada per canviar la forma d’ensenyar la història de Colón a Amèrica. Explica com a vegades comença una nova classe. Es dirigeix a una noia a la fila del davant i agafa la seva bossa. Ella exclama “ha agafat la meua bossa!”, Bigelow respon: “no, l’he descobert”.

Bill Bigelow realitzà un estudi de recents llibres infantils sobre Colón. Trobà que eren notablement semblants en la seva repetició del punt de vista tradicional. La biografia

típica de Colón de cinquè grau comença: “Hi havia una vegada un noi que estimava la mar salada”. Bé!, em puc imaginar una biografia infantil d’Atila dels Huns que comencés amb la frase “hi havia una vegada un noi que estimava els cavalls”.

Un altre llibre infantil en l’estudi de Bigelow, aquesta vegada per a nens de segon grau: “El rei i la reina veieren l’or i els indis. Escoltaren meravellats les històries d’aventura de Colón, aleshores foren tots a l’església a resar i cantar. Llàgrimes de joia ompliren els ulls de Colón”.

Una vegada vaig parlar sobre Colón a un grup de treball de professors escolars, un d’ells suggerí que els nens eren massa petits per a escoltar els horrors relatats per Las Casas i altres. Altres estigueren en desacord, digueren que les històries infantils incloïen molta violència, però els que la perpetraven eren bruixes, monstres i gent dolenta, no herois nacionals amb festes nacionals en el seu honor.

Alguns professors suggeriren com es podria explicar la història de forma que no espantés innecessàriament als nens, però això evitaria que tingués lloc la falsificació de la història.

Els arguments sobre que els nens “no estan preparats per sentir la veritat” no tenen en compte el fet de que, en la societat americana, quan el nen creix, tampoc se li diu la veritat. Com he dit abans, en la secundària no se’m presentà (fins i tot quan estava fent estudis superiors no se m’havia presentat) la informació que podria contradir els mites que se m’explicaren en cursos anteriors. Està clar que la meua experiència és la típica, a jutjar per les reaccions escandalitzades que ha provocat el meu llibre en lectors de totes les edats.

Si busquem en un llibre per a adults, l’enciclopèdia de Colón (la meua edició es recopilà al 1950, però la informació rellevant ja estava disponible aleshores, incloent la biografia de Morison), hi ha un gran article sobre Colón (unes 1000 paraules), però no trobaran cap menció de les atrocitats comeses per ell i els seus homes.

En l’edició de 1986 d’Història Mundial, publicada per la Universitat de Columbia, hi ha varies mencions a Colón, però res sobre el què els va fer als nadius. Hi ha varies pàgines dedicades a “Espanya i Portugal a Amèrica” en els que el tractament a la població nativa es presenta com una qüestió controvertida, entre els teòlegs de l’època, i entre els historiadors actuals. Podem fer-nos una idea d’aquest “apropament imparcial”, que conté una mica de realitat, pel següent passatge d’aquesta història.

“La determinació de la Corona i l’Església de cristianitzar als indis, la necessitat de mà d’obra per a explotar les noves terres i els intents d’alguns espanyols de protegir als indis, dugué com a resultat un notable conjunt de costums, lleis i institucions que encara avui porten als historiadors a conclusions contradictòries sobre el mandat espanyol a Amèrica [...] Els conflictes acadèmics prosperen en aquest debat i són en algun sentit una qüestió de difícil solució, però no hi ha dubte que la crueltat, l’excés de treball i la malaltia donaren lloc a una despoblació espantosa, segons estimacions recents, al 1519 hi havia prop de 25 milions d’indis a Mèxic, al 1605 en quedaven poc més d’1 milió.

Tot i aquest llenguatge erudit -“conclusions contradictòries [...] disputes acadèmiques [...] qüestió de difícil solució”- no hi ha una discussió real sobre els fets de l’esclavitud, el treball forçós, la violació, l’assassinat, la presa d’hostatges, els estralls de les malalties portades d’Europa, i la desaparició d’un gran nombre de nadius. L’única discussió és sobre la importància que se li ha de donar a aquests fets i com es traslladen a la pràctica en els nostres temps.

Per exemple, Samuel Eliot Morison passa algun temps detallant el tractament de Colón i els seus homes als natius, i utilitza al paraula “genocidi” per a descriure l’efecte global del “descobrimnt”. Però ho amaga en una nuvolosa del llarg tractament d’admiració cap a Colón, i resumeix la seva visió en els paràgrafs finals del seu popular llibre, “Cristóbal Colón, Marine”, com segueix:

“Va tenir les seves faltes i els seus defectes, però foren en gran manera els defectes i qualitats que el feren un gran home -la seva indòmita voluntat, la seva magnífica fe en Déu, i la seva pròpia missió com el portador de Crist a les terres d’allèn els mars; la seva obstinada perseverança tot i la indolència, pobresa i desànim. Però no hi havia defecte, cap cara obscura en la més excepcional i essencial de totes les seves qualitats- la seva capacitat nàutica”.

Sí, la seva capacitat nàutica!

Deixin-me que m’expliqui. No m’interessa ni denunciar ni enaltir a Colón. És massa tard per a això. No li estem escrivint una carta de recomanació per a decidir si és apte per a realitzar un altre viatge a un altre lloc de l’univers. Per mi, la història de Colón és important pel què ens diu de nosaltres mateixos, de la nostra època, sobre les decisions que prenem pel nostre país pel segle que ve.

Per què aquesta gran controvèrsia avui sobre Colón i la celebració del Cinquè Centenari?

Per què la indignació dels natius americans i altres sobre l’exaltació d’aquest conqueridor? Per què altres defensen apassionadament a Colón? La intensitat del debat sols pot ser perquè no es tracta de 1492 sinó de 1992.

Ens podem fer una idea al respecte si mirem cent anys enrere, a 1892, l’any del quart centenari. Hi va haver grans celebracions a Chicago i a Nova York. A Nova York hi va haver cinc dies de desfilades, focs artificials, marxes militars, exhibicions navals. La ciutat va rebre un milió de visitants, es descobrí una estàtua commemorativa en una cantonada del Central Park, ara conegut com a Columbus Circle. Va tenir lloc una reunió de celebració al Carnegie Hall, dirigida per Chauncey DePew.

No coneixeran el nom de Chauncey DePew a no ser que hagin llegit recentment el treball clàssic de Gustavus Myer’s, “La història de les grans fortunes americanes”. En aquest llibre es descriu a Chauncey DePew com la mà dreta de Cornelius Vanderbilt i el seu nou ferrocarril central de Nova York. DePew viatjà a Albany, la capital de l’Estat de Nova York, amb la cartera plena de diner i passis gratis de tren pels membres de la legislatura de l’estat de Nova York, tornant amb subsidis i concessions de terres pel New York Central.

DePew va veure en les festivitats de Colón la celebració de la riquesa i prosperitat, es podria dir que “remarca l’abundància i la civilització d’una gran gent [...] remarquen les coses que pertanyen a la seva comoditat i a la seva tranquil·litat, al seu plaer i als seus luxes... i el seu poder”.

Hem de saber, que en el moment en que digué això, hi havia molt de sofriment entre els treballadors pobres d’Amèrica, amuntegats en habitacions precàries a la ciutat, els seus nens malalts i desnodrts. Els problemes de la gent que treballava al camp, que en aquesta època eren una part considerable de la població eren desesperats, això els conduí a la indignació i a les aliances de grangers i al naixement del Partit del Poble. I l’any següent, 1893, fou un any de crisi econòmica i de profunda misèria.

DePew degué haver notat, mentre estava a la plataforma del Carnegie Hall, alguns rumors de descontent a l'autosuficiència que acompanyà aquell esperit d'investigació històrica que ho posa tot en dubte; aquest esperit modern que destrueix totes les il·lusions i tots els herois que han estat la inspiració del patriotisme al llarg dels segles.

Així que enaltir a Colón era patriòtic. Dubtar d'ell era antipatriòtic, i què significava "patriotisme" per a DePew? Significava l'exaltació de l'expansió i la conquesta, representada per Colón i representada per Amèrica. Fou sols sis anys després d'aquest discurs, quan els Estats Units, expulsant als Espanyols de Cuba, començaren la seva llarga ocupació (esporàdicament militar, i contínuament política i econòmica) de Cuba, prengueren Puerto Rico i Hawaii, i començaren la sagnant guerra contra els Filipins per a ocupar el seu país.

Aquest "patriotisme" que estava connectat a l'enaltiment de Colón i a l'enaltiment de la conquesta, fou ratificat en la segona guerra mundial per l'ascens d'Estats Units com el súperpoder, ara que tots els imperis europeus estaven en declivi. En aquesta època, Henry Luce, el poderós fabricant de presidents i multimilionari, amo de Time, Life i Fortune (no sols la publicació sinó les possessions) escriví que el segle vint s'estava convertint en el "Segle Americà", en el que els Estats Units tindrien la seva oportunitat en el món.

Al 1988, George Bush, acceptant la seva nominació presidencial digué: "Aquest ha estat anomenat el Segle Americà degut a que en ell, hem estat la força dominant del bé en el món [...] ara estem a punt d'entrar en un nou segle, i quin serà el nom del país que portarà?, jo dic que serà un altre Segle Americà".

Quina arrogància!, que el segle vint-i-un, quan hauríem d'aconseguir allunyar-nos del patrioterisme homicida del segle, ja s'hagi d'anticipar com el segle americà, o com el segle de qualsevol altre país. Bush ha deu pensar en sí mateix com en un nou Colón, "descobrint" i plantant la bandera del seu país en un nou món, perquè exigí una colònia americana a la lluna per a principis del segle que ve. I pronostica una missió a Mart a l'any 2019.

El "patriotisme" invocat per Chauncey DePew, durant la commemoració de Colón estava profundament connectat a la noció d'inferioritat del poble conquerit. Els atacs de Colón als indis estaven justificats pel seu estatus d'infrahumans. La presa de Texas i gran part de Mèxic, pels Estats Units, just abans de la Guerra Civil es féu amb la mateixa lògica racista. Sam Houston, el primer governador de Texas, proclamà: "La raça anglosaxona ha de dominar tot l'extrem meridional de tot el conjunt de l'extrem meridional d'aquest vast continent. Els mexicans no són millors que els indis, i no veig raó per la que no haguem d'ocupar les seves terres".

Al principi del segle vint, la violència del nou expansionisme americà al Carib i al Pacífic fou acceptada perquè estàvem tractant amb éssers inferiors.

A l'any 1900, Chauncey DePew, aleshores senador dels EUA, parlà altre cop en el Carnegie Hall, aquesta vegada per a recolzar la candidatura de Theodore Roosevelt per a Vicepresident. Enaltint la conquesta de Filipines com el començament de l'avanç Americà a Xina i més enllà, proclamà:

"Les pistoles de Dewery a la badia de Manila se sentiren a través d'Àsia i Àfrica, feren eco a través del palau de Pequín i portaren a les ments orientals una potent nova força entre les nacions occidentals.

Nosaltres, igual que els països d'Europa, estem procurant entrar en els infinits mercats de l'est. Aquesta gent no respecta res més que la força. Crec que les Filipines seran uns enormes mercats i fonts de riquesa”.

Teodore Roosevelt, que apareix interminablement en les llistes dels nostres “Grans presidents” i la cara del qual és una de les quatre escultures colossals de presidents americans (junt amb Washington, Jefferson i Lincoln) tallades en la muntanya Rushmore, a Dakota del Sud, fou “un crim contra la civilització blanca”. En el seu llibre “la vida tenaç” Roosevelt escriví:

“Per suposat, tota la nostra història nacional ha estat una història d'expansió [...] que o els bàrbars retrocedeixen o són conquerits... és sols degut a la supremacia de les poderoses races civilitzades que no han perdut l'instint de lluita”.

Un oficial de la marina, a les Filipines ho va dir sense donar-li tantes voltes: “no hi ha la necessitat de caminar amb pèls a la llengua [...] vam exterminar als indis americans i suposo que la majoria de nosaltres n'estem orgullosos... i si fos necessari no hem de tenir escrúpols en l'extermini d'aquesta altra raça que s'interposa en el camí del progrés i la il·lustració”.

L'historiador oficial de les Indies a principis del segle XVI, Fernández de Oviedo, no negà el que els conqueridors havien fet als nadius. Descriví “innumerables morts cruels tant incomptables com les estrelles”. Però això era acceptable ja que “utilitzar la pólvora contra pagans és com oferir incens al Senyor”. (Un se'n recorda de la decisió del President McKinley d'enviar a la marina i a l'exèrcit per prendre les Filipines, dient que era deure dels Estats Units “Cristianitzar i civilitzar” als filipins).

Contra les peticions de misericòrdia cap als indis, de Las Casas, el teòleg Juan Ginés de Sepúlveda declarà: “Com podem dubtar que aquesta gent, tant incivilitzada, tant bàrbara, tant contaminada amb tants pecats i obscenitats ha estat justament conquerida?”

A l'any 1531 Sepúlveda visità la seva antiga universitat a Espanya i se sentí ultratjat al veure que els estudiants estaven protestant per la guerra espanyola contra el Turc. Els estudiants deien “tota guerra és contrària a la religió catòlica”.

Això li feu escriure una defensa filosòfica del tractament espanyol cap als indis. Cità a Aristòteles, que en la seva Política escriví que algunes persones eren “esclaus per naturalesa” que “havien de ser acorralats com a bèsties salvatges per poder fer-los tornar al sistema de vida correcte”.

Las Casas va respondre: “Enviarem Aristòteles a fregir espàrrecs, perquè tenim al nostre favor el manament de Crist. Estimaràs al teu pròxim com a tu mateix!”.

La deshumanització de l'enemic ha estat un aliat necessari en les guerres de conquesta.

És més fàcil explicar atrocitats si aquestes es cometen contra infidels, o gent de raça inferior. Així es justificaren l'esclavitud i la segregació racial als Estats Units, i l'imperialisme Europeu a Àsia i Àfrica.

Els bombardeigs de viles vietnamites pels Estats Units, les missions de recerca i destrucció, la massacre de My Lai, tot es feu agradable als seus autors mitjançant la idea de que les víctimes no eren humanes. Eren “Gooks” (Terme despectiu amb el que es designava als vietnamites) o comunistes, i s'ho mereixien.

A la Guerra del Golf, la deshumanització dels iraquians consistí en no reconèixer la seva existència. No estàvem bombardejant a dones, nens, ni bombardejant o crivellant a joves iraquians en actes de vol i rendició, estàvem actuant contra un monstre tipus Hitler, Saddam Hussein, encara que la gent a la que estàvem matant fossin les víctimes iraquianes d'aquest monstre. Quan se li preguntà al general Colin Powell sobre les baixes iraquianes, digué que: "Realment no era quelcom en el que estigués terriblement interessat".

El poble americà fou conduït a acceptar la violència de la guerra a Iraq perquè els iraquians es feren invisibles, perquè els Estats Units sols utilitzaren "bombes intel·ligents". La majoria de la premsa ignorà el número de víctimes a Iraq, ignorà l'informe de l'equip mèdic de Harvard que visità Iraq poc després de la guerra i trobà que desenes de milers de nens iraquians estaven morint degut al bombardeig dels subministres d'aigua i les resultants epidèmies de malalties.

Les festivitats de Colón es divulguen com a celebracions no sols de les seves proeses marítimes sinó del "progrés", de la seva arribada a les Bahames (Guanahaní), com el començament dels molt alabats cinc-cents anys de civilització occidental. Però hem de revisar aquests conceptes. Quan se li preguntà en una ocasió a Gandhi que què pensava sobre la civilització d'occident, va respondre: "És una bona idea".

La idea no és negar els beneficis del "progrés" i la "civilització", els avanços en tecnologia, coneixements, ciència, salut, educació i nivells de vida. Però hem de fer-nos una pregunta: progrés, sí, però a quin cost humà?

Hem de mesurar el progrés simplement en les estadístiques del canvi tecnològic i industrial, sense tenir en compte les conseqüències de tal "progrés" pels éssers humans? Acceptaríem la justificació Russa del mandat de Stalin, incloent la gran quantitat de sofriment humà, basant-se en que transformà a Rússia en un gran poder industrial?

Recordo que a les meves classes d'Història americana, a la secundària, quan arribarem al període després de la Guerra Civil, en el curt interval entre aquesta guerra i la segona guerra mundial, al que s'anomenà l'època daurada, el període de la gran revolució industrial, quan els Estats Units es convertí en un gegant econòmic. Recordo com d'emocionats estàvem al conèixer el creixement dramàtic de les indústries del petroli i l'acer, la construcció de les grans fortunes, el creuament del país pel ferrocarril.

No se'ns explicà el cost humà d'aquest gran procés industrial. Com l'enorme producció de cotó provenia del treball d'esclaus negres, com la indústria tèxtil es construï sobre el treball de joves que entraven als telars als dotze anys i morien als vint-i-cinc; com els ferrocarrils foren construïts per immigrants irlandesos i xinesos als que pràcticament es feia treballar fins la mort, sota el calor de l'estiu i el fred de l'hivern; com els treballadors, immigrants i nadius, hagueren d'anar a la vaga i guanyar el dret de la jornada de vuit hores, com els fills de la classe treballadora, en els barris baixos de les ciutats havien de beure aigua contaminada i com morien prematurament de malnutrició i malaltia. Tot això en nom del "progrés".

I sí, és veritat que s'han obtingut enormes beneficis de la industrialització, les ciències, la tecnologia i la medicina. Però fins el moment, en aquests 500 anys de civilització occidental, de dominació del món per part d'occident, la majoria d'aquests beneficis han recaigut en una part molt petita de la raça humana. Ja que milions de persones del

Tercer Món encara s'enfronten a la gana, a la falta d'habitatge, a la malaltia, i a la mort prematura dels seus fills.

Que l'expedició de Colón marcà la transició de la incultura a la civilització? I les civilitzacions índies que havien estat construïdes uns centenars d'anys abans de que arribés Colón?

Las Casas i altres es meravellaren amb l'esperit de participació i generositat que caracteritzava a les societats índies, els edificis comunals en els que vivien, la seva sensibilitat estètica, la igualtat entre homes i dones.

Els colons anglesos a Nord Amèrica es sorprengueren de la democràcia dels Iroquesos, les tribus que ocupaven gran part de Nova York i Pennsilvania. L'historiador americà Gary Nash descriví la cultura iroquesa: "no hi ha lleis ni ordenances, vigilants ni guàrdies, jutges o jurats, tribunals, o presons -l'aparell d'autoritat de les societats europees- res d'això es podia trobar als boscos del nord-est abans de l'arribada europea. Tot i així estaven firmament establerts els límits acceptables de conducta. Encara que estaven orgullosos de ser individus independents, els iroquesos tenien un estricte sentit del bé i del mal".

En el transcurs de la seva expansió cap a l'oest, els Estats Units, la nova nació, robaren les terres dels indis, els mataren quan es resistiren, destruïren les seves fonts de menjar i abríc, els empenyeren cap a seccions cada vegada més petites del país, es dedicaren a la destrucció sistemàtica de la societat índia. En els temps de la guerra de Falcó Negre, als anys de 1830, una de les centenars de guerres contra els indis de Nord Amèrica. Lewis Cas, el governador del territori de Michigan, es referí a la presa de milions d'acres dels indis com "el progrés de la civilització". Digué: "Un poble bàrbar no pot viure en contacte amb una comunitat civilitzada".

Ja sabem com de bàrbars eren aquests indis quan, als anys de 1880, el congrés preparà una legislació per parcel·lar les terres comunals en les que encara vivien els indis, en petits minifundis, el que avui en dia alguna gent admirativament anomenaria "privatització".

El Senador Henry Dawes, artífex d'aquesta legislació, visità la nació Cherokee i descriví el que trobà: "[...] no hi havia una sola família en tota la nació que no tingués casa pròpia. No hi havia ni un pobre en la nació, i la nació no devia ni un dòlar [...] havia construït les seves pròpies escoles i hospitals. Tot i així el seu desenganxament cap al sistema era aparent. Havien arribat lo més lluny que pogueren, perquè tenien les terres en comú [...] no hi havia ocupació que fes que la teva casa fos millor que la dels teus veïns. No hi havia egoisme, el que està en l'esgraó més baix de la civilització".

Aquest egoisme que està en l'esglaó més baix de la civilització està connectat amb el que va empenyer a Colón, i amb el que causa gran admiració avui en dia. També està vinculat al que diuen els dirigents polítics americans i els mitjans de comunicació, sobre com Occident li farà un gran favor a la Unió Soviètica i Europa de l'est, introduint l'afany de lucre.

Per descomptat, hi pot haver algunes vegades en les quals l'incentiu d'afany de lucre pugui ser d'ajuda en el desenvolupament econòmic, però tal incentiu, en la història del "lliure mercat" de l'oest, ha tingut conseqüències espantoses. Ha portat, a través dels segles de la "civilització occidental" a un imperialisme despietat.

En la novel·la de Joseph Conrad, *El cor de les tenebres*, escrita al 1890 després de passar una temporada al Congo superior, a Àfrica, descriu el treball que feien homes negres encadenats pels homes blanc l'interès del qual era el marfil. Escriu: "La paraula marfil, tenyida en l'aire, es murmurava, es sospirava. Es podria pensar que li resaven [...] arrancar el tresor de les entranyes de la terra era el seu anhel, sense que els recolzés un altre propòsit moral que el que tenen els lladres al assaltar una propietat".

Aquest anhel incontrolat per l'afany de lucre ha conduït a un enorme sofriment humà, explotació, esclavitud, crueltat en el treball, condicions laborals perilloses, treball infantil, la destrucció de camps i boscos, l'enverinament de l'aire que respirem, de l'aigua que bevem, dels nostres aliments.

En la seva biografia, el cap Luther Ós Plantat, escriví: "És cert que l'home blanc portà grans canvis, però els fruits variats de la seva civilització, encara que molt exagerats i incitadors, són esgarrifosos i mortals. I si és part de la civilització el mutilar, robar, i arruïnar, aleshores què és el progrés? Vaig a aventurar que l'home que s'asseu en el pis del seu tipi, meditant sobre la vida i el seu significat, acceptant la germanor de totes les criatures i reconeixent una unitat en l'univers de les coses, té imbuït el seu ser amb la veritable essència de la civilització".

Les amenaces actuals al medi ambient han fet que científics i altres acadèmics reconsiderin el valor del "progrés", tal i com ha sigut definit fins ara. Al desembre de 1991 hi va haver una conferència de 5 dies al MIT (Massachusetts Institute of Technology) en els que cinquanta científics i historiadors discutiren la idea del progrés en el pensament occidental. Aquesta és una part de l'informe d'aquesta conferència apareguda al *Boston Globe*.

"En un món, on els recursos estan sent dilapidats, i l'entorn enverinat, digueren ahir als participants d'una conferència en el MIT, ja és hora de que la gent comenci a pensar en termes de sostenibilitat i estabilitat enloc de en creixement i progrés. Les discussions entre acadèmics d'economia, religió, medicina, història i ciències es caracteritzaren per focs artificials verbals i acalorats intercanvis que a vegades arribaren fins als crits".

Un dels participants, l'historiador Leo Marx, digué que treballar cap a una major coexistència armònica amb la naturalesa és en sí mateixa una classe de progrés, encara que diferent del tradicional en el que la gent tracta de dominar la naturalesa.

Així que mirar cap al passat, cap a Colón, de forma crítica és replantejar-se la qüestió del progrés, la civilització, les nostres relacions amb els altres, la nostra relació amb la naturalesa. Probablement hagin sentit, molt sovint, com jo, que és una equivocació tractar la història de Colón com ho fem. El que ens diuen és "Estan traient a Colón fora de context, mirant-ho amb els ulls del segle XX. No han de sobreposar els valors de la nostra era en successos que van tenir lloc fa 500 anys, això és antihistòric.

Aquest argument em sembla estrany. Això vol dir que la crueltat, l'explotació, l'avarícia, l'esclavització, la violència contra pobles indefensos són valors característics dels segles quinze i setze? I que nosaltres en el segle XX estem per damunt d'això? És que no hi ha certs valors que són comuns a l'època de Colón i a la nostra? Prova d'això és que tan en la seva època com en la nostra hi va haver i hi ha esclavitzadors i explotadors; tan en la seva època com en la nostra hi va haver i hi ha qui protestaren contra això, en nom dels drets humans. És molt alleugeridor que, en aquest any del Cinquè Centenari, hi hagi una onada de protestes, sense precedents en tots els anys de la celebració de Colón, al llarg dels EUA, i a través de les Amèriques. La majoria d'aquestes protestes estan dirigides per Indis, que estan organitzant conferències i

reunions, que es comprometen en actes de desobediència civil, que estan tractant d'educar al públic americà sobre el què passà realment fa cinc-cents anys, i que ens diu molt sobre els problemes del nostre temps.

Hi ha una nova generació de professors a les escoles, i la majoria d'ells insisteix en que s'expliqui la història de Colón des del punt de vista dels Americans nadius. A la tardor de 1990 em cridà de Los Angeles un locutor d'un programa de debats que volia discutir sobre Colón. En una altra línia també hi havia una estudiant de secundària d'aquesta ciutat, anomenada Blake Lindsey, que havia insistit en que l'Ajuntament de Los Angeles s'oposés a les celebracions tradicionals del dia de Colón. Ella els explicà el genocidi comès pels espanyols contra els indis Arawak, i l'ajuntament ni tan sols respongué. Algú trucà al programa presentant-se com una dona que havia emigrat a Haití. Digué "Aquesta noia té raó, ja no queden indis. En la nostra última revolta contra el govern el poble derrocà l'estàtua de Colón i ara està al soterrani de l'ajuntament de Port-au-Prince". La que trucava acabà dient: Per què no erigim estàtues dels aborígens?

Tot i els llibres de text encara vigents, cada cop més professors tenen dubtes, més estudiants tenen dubtes [...] Bill Begelow informa sobre les reaccions dels seus estudiants després de fer-los llegir informació que contradiu la història tradicional. Un estudiant va escriure: "Al 1492 Colón travessà la mar oceànica [...] aquesta història és tan completa com un formatge de gruyere".

Una altra va escriure una crítica del seu llibre de text d'Història Americana a l'editor, Allyn i Bacon, assenyalant que hi havia masses omissions importants en el text. Va dir: "per fer les coses fàcils, sols escolliré un tema. Què tal Colón?"

Un altre estudiant: "Em semblava que els editors sols havien imprès una història gloriosa que se suposava que ens faria sentir més patriòtics cap al nostre país [...] volien fer-nos veure el nostre país com a quelcom gran i poderós, i sempre del costat de la raó [...] ens han estat alimentant amb mentides".

Quan els estudiants descobreixen que en la primera història que aprenen -la història de Colón- no se'ls ha estat explicant tota la veritat, això els condueix a un escepticisme molt saludable sobre la seva educació històrica. Una de les estudiants de Begelow, anomenada Rebecca, escrigué: "Què importa realment qui descobrí Amèrica? [...] sols el pensar que m'han mentit tota la vida sobre això, i qui sap sobre què més, realment em cabreja".

Aquest nou pensament crític en els col·legis i universitats sembla espantar als que han glorificat el que s'ha anomenat "Civilització occidental". El Secretari d'Educació de Reagan, William Bennet, en el seu "Informe sobre humanitats en l'Educació Superior" parla sobre la civilització occidental com la "nostra cultura comú [...] les seves més altes idees i aspiracions".

Un dels defensors més ferotges de la civilització occidental és el filòsof Allan Bloom, que escrigué "El final de la mentalitat americana" amb un sentiment de pànic respecte al que els moviments socials dels seixanta havien fet per canviar l'atmosfera educativa de les universitats Americanes. Estava espantat amb les manifestacions d'estudiants de les que fou testimoni a Cornell, que considerava una terrible interferència amb l'educació.

La idea d'educació de Bloom era un petit grup d'estudiants molt intel·ligents, en una universitat d'èlit, estudiant a Plató i Aristòteles, i rebutjant ser molestats en la seva

contemplació pel soroll exterior causat per estudiants manifestant-se contra el racisme o protestant contra la guerra de Vietnam.

Mentre ho llegia, em recordà a alguns col·legues meus, de quan ensenyava en una universitat per a estudiants de raça negra a Atlanta, Geòrgia, que movien el seu cap amb desaprovació quan els nostres estudiants deixaren les seves classes per una asseguda, per ser detinguts, en protesta contra la segregació racial. Deien que aquests estudiants estaven descuidant la seva educació. De fet, aquests estudiants aprengueren més en unes quantes setmanes de participació en la lluita social del que podrien haver après en un any d'assistència a classe.

Vaja enteniment limitat i atrofiat de l'educació! Es correspon perfectament amb la visió de la història que insisteix en que la civilització occidental és el millor de la fita humana. Com escrigué Bloom en el seu llibre: "sols en les nacions occidentals, és a dir, les que reberen la influència de la filosofia grega, hi ha alguna voluntat en dubtar de la identificació del bé amb les actituds personals". Bé, si aquesta voluntat de posar en dubte és el segell de la filosofia grega, aleshores Bloom i els seus companys, idòlatres de la civilització occidental, no tenen ni idea de tal filosofia.

Si la civilització occidental és la cúspide del progrés humà, els EUA són el millor exponent d'aquesta civilització. Aquí tenim altra vegada a Allen Bloom: "Aquest és el moment d'EUA en la història mundial [...] Amèrica ens explica una història, el continu, inevitable progrés de la llibertat i la igualtat. Dels seus primers colonitzadors i dels seus començaments polítics en endavant, és indiscutible que la llibertat i la igualtat són l'essència de la justícia per nosaltres".

Sí, digues-li als negres i als americans nadius, als vagabunds, als que no tenen Assegurança de Malaltia, i a totes les víctimes de la política exterior americana, que Amèrica "ens explica una història [...] de llibertat i igualtat".

La civilització occidental és molt complexa. Representa moltes coses, algunes decents, altres espantoses. Hauríem d'aturar-nos a pensar abans de lloar-la sense crítiques quan advertim que David Duke, un membre del Ku Klux Klan de Louisiana, i ex nazi, diu que el van malinterpretar. "El fonament més fort del meu pensament" li va dir a un periodista "és el meu amor per la civilització occidental".

Els que insistim a considerar críticament la història de Colón, i igualment tot allò de la nostra història tradicional, som habitualment acusats d'insistir en la correcció política, en perjudici de la llibertat d'expressió. A mi això em sembla estrany. És el guardià de les velles històries, les històries ortodoxes, el que rebutja obrir l'espectre de les idees, exposar-les en llibres nous, nous enfocaments, nova informació, noves visions de la història. Els que reivindiquen creure en el "lliure mercat" ja no creuen en un lliure mercat d'idees, creuen en un lliure mercat de bens i serveis. En ambdós casos, bens materials i idees, volen un mercat dominat per aquells que sempre han tingut el poder i la riquesa. Els preocupa que si hi ha noves idees en el mercat, la gent pugui començar a reflexionar sobre els plans socials que ens han causat tants sofriments, tanta violència, tantes guerres durant aquests últims cinc-cents anys de "civilització".

Per suposat que ja ens passava això abans de que Colón arribés a aquest hemisferi, però els recursos eren insignificants, la gent estava aïllada uns dels altres, i les possibilitats eren molt limitades. En els segles recents, però, el món s'ha convertit en un lloc sorprenentment petit, les nostres possibilitats de crear una societat decent s'han incrementat enormement, així que ja no existeixen excuses per a la fam, l'analfabetisme, la violència i el racisme.

Revisant la nostra història, no sols estem mirant al passat, sinó al present, i tractant d'observar-lo des del punt de vista d'aquells que han sigut exclosos dels beneficis de les anomenades civilitzacions. El que estem intentant realitzar és una cosa molt senzilla però profundament important, mirar el món des d'altres punts de vista. Necessitem fer-ho començant aquest nou segle, si volem que aquest segle sigui diferent, si volem que sigui, no un segle Americà, o un segle occidental, o un segle blanc o un segle masculí, o el segle d'alguna nació o algun grup, sinó el segle de la raça humana.